

مهمان نوازي جا آداب

مدني مراکز (فيضانءمدينه) ۽ شعبه امام مساجد
(دعوتِ اسلامي) جي تحت مسجن جي لاءِ

عيدُ الفطر (2026ع 1447هـ)

مدني مراکز (فيضانءِ مدينه) ۽ شعبه امام مساجد (دعوتِ اسلامي) جي
تحت مسجدن جي لاءِ عيد الفطر (2026ء 1447ھ)

مهمان نوازي جا آداب

هن بيان ۾ توهان ڄاڻي سگهندؤ...

... سٺي انسان جي هڪ نشاني

... انوکي مهمان نوازي، نرالو اجر

... فرشتا هڪ سال تائين دعائون ڪندا آهن

... مهمان نوازي جو هڪ ضروري ادب

پيشڪش

FOR FEEDBACK
(+92) 315 2692 786

الْمَدِينَةُ الْعِلْمِيَّة

Islamic Research Center

GET MORE SPEECHES
(+92) 310 8882 033

(شعبه: بياناتِ دعوتِ اسلامي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ ط
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ط بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا حَبِيْبَ اللّٰهِ

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا نُوْرَ اللّٰهِ

نَوَيْتُ سُنَّتَ الْاِعتِكَافِ (ترجمو: مون سنتِ اعتكاف جي نيت كئي)

دروڊ پاڪ جي فضيلت

روايت ۾ آهي: جيڪو ٻانهو خواب ۾ پياري آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّي اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ كي ڏسڻ جي خواهش رکي ٿو، ان کي گهرجي ته هن ريت درود پاڪ پڙهي:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كَمَا هُوَ اَهْلُهُ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى لَهٗ

جيڪو هي درود شريف پڙهندو، اِنْ شَاءَ اللّٰهُ الْكَرِيْمُ! خواب ۾ ديدار مصطفيٰ نصيب ٿيندو.¹

ميري آنکھ ۾ سمانا مَدَنِي مدِينه والے | بنے دل ترا ٿهڪانا مَدَنِي مدِينه والے
تري جب که دید هوگی جهجي ميري عيد هوگی | ميرے خواب میں تم آنا مَدَنِي مدِينه والے (2)

صَلُّوْا عَلٰى الْحَبِيْبِ! صَلِّ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

...1. القول البديع، الباب الاول في الامر بالصلاة على رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، صفحة: 57-

...2. وسائل بخشش، صفحة: 424-

رمضان کان پوءِ عيد ٿيندي آهي

پيارا اسلامي پائرو! اڃا عيد جو ڏينهن آهي، الله پاڪ جي رحمتن جي ملڻ جو بابرڪت ڏينهن آهي. اميرِ اهل سنت دامت بركاتهم العالويه لکن ٿا:

بعدِ رمضان عيد هتي هڪ رات جي رحمت مزيد هتي هڪ
 جنس کي آڻا ڏيڻ هتي هڪ اس ۾ قربان عيد هتي هڪ
 عيد تجھ کي مبارڪ اے صائم! روزه دارون کي عيد هتي هڪ
 روزه دارون کي واسطو ۽ الله! مغفرت کي ٿوڍي هتي هڪ
 عيد کي دن عمر ۾ رو رو ڪرڻ لاءِ نيڪون کي عيد هتي هڪ
 عيد عطا ڪرڻ هڪ جنس کي خواب ۾ ان کي ڏيڻ هتي هڪ (1)

عيد مغفرت جو ڏينهن آهي

الحمد لله! جنهن طرح ماهِ رمضان مغفرت ۽ بخشش جو مهينو آهي، ائين ئي عيد الفطر جو هي مبارڪ ڏينهن به ربِ رحمان جون رحمتون لٽڻ جو ڏينهن آهي. صحابي ۽ رسول حضرت عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہما جي هڪ روايت ۾ آهي: جڏهن عيد جي صبح ٿيندي آهي ته الله پاڪ پنهنجي معصوم فرشتن کي تمام شهرن ۾ موڪليندو آهي، اهي فرشتا زمين تي تشريف آڻي سڀني گهٽين ۽ رستن تي بيهي رهندا آهن ۽ هن ريت اعلان ڪندا آهن: اي امتِ محمد! ان ربِ ڪريم جي بارگاهه ڏانهن هلو! جيڪو تمام گهڻو عطا ڪندڙ ۽ وڏي کان وڏو گناهه معاف فرمائيندڙ آهي.

پوءِ الله پاڪ پنهنجي ٻانهن سان هن ريت خطاب فرمائيندو آهي: اي منهنجا ٻانهو! گهرو! ڇا تا گهرو؟ منهنجي عزت ۽ جلال جو قسم! اڄوڪي ڏينهن هن (نماز عيد جي) ميڙ ۾ پنهنجي آخرت بابت جيڪو به سوال ڪندو اهو پورو ڪندس ۽ جيڪو ڪجهه دنيا جي باري ۾ گهرندو، ان ۾ توهان جي پلائي ڏانهن نظر فرمائيندس (يعني ان معاملي ۾ اهو ڪندس جنهن ۾ توهان جي بهتري هجي). منهنجي عزت جو قسم! جيستائين توهان منهنجو لحاظ رکندو، مان به توهان جي خطائن جي پردو پوشي فرمائيندو رهندس. منهنجي عزت جو قسم! مان توهان کي حد کان وڌندڙن (يعني مجرمين) سان گڏ رسوا نه ڪندس. بس پنهنجي گهرن ڏانهن بخشيل ٿي موٽي وڃو! توهان مون کي راضي ڪري ڇڏيو ۽ مان توهان کان راضي ٿي ويس.¹

میں رحمت، مغفرت، دوزخ سے آزادی کا سائل ہوں | مہِ رمضان کے صدقے میں فرمادے کرم مولیٰ
 بنا دے مجھ کو مُحَمَّد مصطفیٰ کا عاشق صادق | تُو دیدے سوزِ سینہ، کر عنایت چشمِ نغمِ مولیٰ
 نہیں درکار وہ خوشیاں، جو غفلت کا بنیں سامان | عطا کر اپنی اُنقُت اپنے پیارے کا تو غمِ مولیٰ (2)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ عَلَی مُحَمَّد

عيد جي مبارڪباد ڏيو!

پيارا اسلامي ڀائرو! عيد جو ڏينهن خوشي ۽ برڪت جو ڏينهن آهي، تنهنڪري هن ڏينهن عيد ملڻ، سلام ۽ مصافحو ڪرڻ (يعني هٿ ملائڻ)،

1... شُعَبُ الْاِيْمَانِ بَابُ فِي الصِّيَامِ، جلد: 3، صفحہ: 336، حديث: 3695۔

2... وسائل بخشش، صفحہ: 98- 99 ملقطاً۔

هڪ ٻئي کي مبارڪباد ڏيڻ تمام سٺو ڪم آهي. حضرت جُبَيْرُ بنِ نُفَيْرِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فرمائن ٿا ته عيد جي ڏينهن جڏهن صحاباءِ ڪرام عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ هڪ ٻئي سان ملندا هئا ته مبارڪباد پيش ڪندا هئا ۽ **تَقَبَّلَ اللهُ مِنَّا وَمِنَكَ** چوندا هئا.¹

عيد کاڌن ۽ گلن آڻڻ لاءِ تيارو!

رستم ڏنيا بهي ٿو، موقع بهي ٿو، دستور بهي ٿو

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

هڪ وليءَ جي عيد

حضرت شيخ نجيبُ الدِّينِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ، بابا فرید رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جا پيءُ به آهن ۽ خلیفا به. سندن لقب مُتَوَكِّلُ هو: يعني الله پاڪ تي ڀروسو رکڻ وارو، تَوَكَّلُ ڪرڻ وارو. پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ الله پاڪ جي ياد ۾ ايترو غرق رهندا هئا جو (ڪڏهن ڪڏهن) هي به خبر نه هوندي هئي ته اڄ ڪهڙو ڏينهن آهي؟ ڪهڙو مهينو پيو هلي؟ سڪو ڪيتري ماليت جو آهي؟

هڪ ڀيرو عيد جو ڏينهن هو، شيخ نجيبُ الدِّينِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جي گهر تمام گهڻا مهمان گڏ ٿي ويا. اتفاق سان ان ڏينهن سندن گهر کائڻ پيئڻ جو ڪو به سامان موجود نه هو. (ظاهري طور هي هڪ پريشانيءَ جي صورت هئي، ظاهر آهي ته عيد جو ڏينهن هجي، خوشين جو موقعو هجي، گهر مهمان اچي وڃن ۽ ماڻهوءَ وٽ ڪجهه به نه هجي. پريشاني ته ٿيندي آهي، انسان جي دل ته ڏکيندي آهي پر هي الله پاڪ جا نيڪ ٻانها هئا، توکل وارا هئا،

¹...فتح الباری، کتاب العیدین، باب سنت العیدین لابل الاسلام، جلد: 2، صفحہ: 575۔

الله پاڪ تي پورو پروسو رکندا هئا، پاڻ نه ڪو شڪوا ڪيائون، نه شڪايت، نه ئي زبان تي ڪو غلط لفظ آندائون، نه ئي دل ميري ڪيائون، پوءِ پاڻ ڇا ڪيائون؟) ٻه ماڙ (يعني گهر جي مٿين منزل) تي تشریف کڻي ويا ۽ اڪيلائيءَ ۾ ويهي الله پاڪ کي ياد ڪرڻ ۾ مصروف ٿي ويا. هاڻي هڪ پاسي ته الله پاڪ جي ياد جاري هئي، ساڻ ئي دل ئي دل ۾ عرض ڪري رهيا هئا: اي الله! اڄ عيد جو ڏينهن آهي ۽ منهنجي گهر مهمان آيل آهن.

هڪ رب جي ٻانهي، وليءَ ڪامل جي دل سان پيش ڪيل عرض فوري طور قبول ٿيو، اوچتو ڇت تي هڪ شخص ظاهر ٿيو، ان جي هٿ ۾ کاڌن سان ڀريل دسترخوان هو، ان غيبي شخص اهو دسترخوان حضرت نجيبُ الدين رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جي خدمت ۾ پيش ڪيو ۽ واپس هليو ويو.¹

بندہ بھي ھوں تو کيسے بڑے کارساز کا (2)

کیونکہ میرے کام میں غیب سے حق

پيارا اسلامي پائرو! يقينن جيڪي الله پاڪ تي پروسو رکندا آهن، ربِ ڪريم انهن تي وڏو ڪرم فرمائيندو آهي. الله پاڪ اسان کي به توڪل ۽ يقين جي دولت نصيب فرمائي. اِمِينُ بِجَاهِ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

1... فيضانِ رمضان، صفحہ: 309-

2... ذوقِ نعت، صفحہ: 18-

مهمان نوازي جا آداب

پيارا اسلامي ڀائرو! الحمد لله! اڄ عيد جو ڏينهن آهي، عموماً عيد جي ڏينهن ۽ ان کان پوءِ به ڪجهه ڏينهن تائين مهمانن جي اچ وڃ رهندي آهي، ڪڏهن اسان ڪنهن جا مهمان بڻجندا آهيون، ڪڏهن ڪو مهمان بڻجي اسان وٽ تشريف آڻيندو آهي، يعني هي عيد جا ڏينهن مهمانن جي اچڻ وڃڻ جا ڏينهن آهن، ان ڪري اچو! مهمان نوازي جا ڪجهه فضائل ۽ آداب ٻڌون ٿا:

مهمان نوازي ايمان جو تقاضو آهي

پيارا اسلامي ڀائرو! دين اسلام ۾ مهمان نوازي کي تمام گهڻي اهميت ڏني وئي آهي. ايتري قدر هن نڪ عمل کي ايمان جي بنيادي تقاضن ۾ شامل ڪيو ويو آهي. حديث پاڪ ۾ آهي، اسان جي آقا ۽ موليٰ، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمايو: **مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفًا** يعني جيڪو الله پاڪ تي ۽ قيامت جي ڏينهن تي ايمان رکندو آهي، ان کي گهرجي ته مهمانن جي عزت ڪندو ڪري.¹

سُبْحَانَ اللَّهِ! ڏسو! ڪيڏي پياري ڳالهه آهي، رسولِ ڏيڻان، مڪي مدني سلطان صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مهمان نوازي کي ايمان سان جوڙي ذڪر فرمايو، ڇڻ ته هي ٻڌائي ڇڏيو ته مهمانن جي عزت ڪرڻ، مهمانن جي سٺي انداز ۾ مهماني ڪرڻ ايمان جو بنيادي تقاضو آهي، جيڪو مسلمان آهي، جيڪو ٻانهو الله پاڪ تي ايمان رکي ٿو، قيامت جي ڏينهن تي ايمان رکي ٿو، ان

¹...بخاري، ڪتاب الادب، باب من كان يؤمن بالله...الخ، صفحه: 150، حديث: 6018.

جي اخلاق ۾ هيءَ بنيادي ڳالهه شامل هجڻ ضروري آهي ته هو مهمان جي عزت ڪندو ڪري.

تي بسترا بنائڻ جي ترغيب

پيارا اسلامي ڀائرو! اسان کي مهمان نوازي جو سبق ڪهڙي حد تائين ڏنو ويو آهي، ان جو اندازو هن حديث پاڪ مان لڳايو! پياري آقا، رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آهٖ وَ سَلَّمَ فرمايو: (انسان کي 3 بسترا بنائڻ گهرجن!) (1): هڪ پنهنجي لاءِ (2): هڪ پنهنجي گهرواريءَ لاءِ (3): ۽ ٽيون بسترو مهمان لاءِ.¹

ڏسو! هن روايت ۾ اسان کي هي سبق ڏنو پيو وڃي ته هڪ مسلمان کي مهمان جي اچڻ ۽ خاطرداري جي لاءِ، ان جي آرام لاءِ هر وقت تيار رهڻ گهرجي، ايستائين جو جڏهن گهر لاءِ بسترو تيار ڪرايو! ته صرف پنهنجي گهر جي ڀاتين جي تعداد مطابق بسترو نه بنايو! بلڪ مهمان لاءِ به اڳوات تيار ڪري وٺو! ڪجهه بسترا اضافي به بنائي وٺو ته جيئن مهمان اچي ته ان جي سٺي ميزباني ڪري سگهجي.

سٺي انسان جي هڪ نشاني

اهڙي طرح هڪ حديث پاڪ ۾ مهمان نوازي کي انسان جي ڪردار سان جوڙي بيان ڪيو ويو، رسولِ ديشان، مڪي مدني سلطان صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آهٖ وَ سَلَّمَ فرمايو: **لَاخَيْرُ فِيمَنْ لَايُضَيِّفُ** يعني ان ٻانهي ۾ ڪا به ڀلائي ناهي، جيڪو مهمان نوازي نٿو ڪري.²

1...مڪارم الاخلاق للخراطي، باب ما يستحب من اتخاذ... الخ، جلد: 2، صفحہ: 199، حديث: 372.

2...مڪارم الاخلاق للخراطي، باب ما جاء في اكرام الضيف... الخ، جلد: 2، صفحہ: 155، حديث: 329.

ڏسو! مهمان نوازي کي ڪهڙي حد تائين اهميت ڏني پئي وڃي، هي ٻڌايو پيو وڃي ته ماڻهوءَ جي چڱائي ۽ برائي، ان جي شر ۽ ان جي پلائي جو معيار مهمان نوازي آهي ۽ جيڪو مهمان نواز آهي ۽ مهمان جي عزت ڪندو آهي ۽ مهمان کي راحت ۽ آرام پهچائيندو آهي ۽ مهمان گهر اچي ته خوشيءَ مان ٻهڪي پوندو آهي ۽ اهو ماڻهو تمام سٺو آهي، ان جي ڪردار ۾، ان جي اخلاق ۾، ان جي سيرت ۽ ذات ۾ پلائي آهي ۽ جيڪو ٻانهو مهمان جي عزت ناهي ڪندو ۽ مهمان گهر اچي وڃي ته ان جو چهرو مرجھائجي ويندو آهي ۽ دل ئي دل ۾ پريشان ٿي ويندو آهي ۽ مهمان جي سٺي ميزباني ناهي ڪندو، اهڙي ماڻهوءَ جي اخلاق و ڪردار ۽ ان جي ذات ۾ ڪا به پلائي ناهي.

الله پاڪ جنهن کي چاهيندو آهي سٺا اخلاق ڏيندو آهي

حديثن جي ڪتابن ۾ هڪ سبق آموز واقعو لکيل آهي، روايت هن ريت آهي ته هڪ دفعي پياري آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ ڪٿي تشریف ڪڍي وڃي رهيا هئا، رستي ۾ هڪ امير شخص جي ويجهو کان گذر ٿيو، ان شخص وٽ ڪافي اٺ ۽ بڪريون هيون (يعني اڄوڪي دور مطابق ائين چئي وٺو ته هو شخص سٺو ڪائيندڙ پيئندڙ ٻانهو هو). ان جي باوجود ان شخص رسولِ اڪرم، نورِ مجسم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ جي مهمان نوازي نه ڪئي. پوءِ پاڻ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ هڪ صحابي جي گهر جي ويجهو کان گذريا، اها صحابه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا گهڙي امير نه هئي، انهن وٽ ڪجهه ئي بڪريون هيون، انهن جڏهن رسولِ خدا، احمدِ مجتبيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ کي

ڏٺو (ته خوش ٿي ويون، پنهنجي قسمت تي ناز ڪرڻ لڳيون ته واه! ڇا شان آهي، معراج جا گهوت **صَلِّ اللّٰهُ عَلَيْهٖ وَآلِهٖ وَسَلِّمْ** اڄ مون غريب جي گهر آيا آهن).

خوش آُميدو ته آءٌ هماري چوڪھڻ پر | بهار جن ڪي قدم ڪا طواف ڪرتي هڪ

تنهنڪري ان صحابه هڪدم هڪ ٻڪري ذبح ڪرائي ۽ پاڻ ڪريم **صَلِّ اللّٰهُ عَلَيْهٖ وَآلِهٖ وَسَلِّمْ** جي خوش دليءَ سان مهمان نوازي ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪئي. جڏهن هي معاملو ٿيو ته پاڻ ڪريم **صَلِّ اللّٰهُ عَلَيْهٖ وَآلِهٖ وَسَلِّمْ** فرمايو: ڏسو...!! هڪ پاسي اهو شخص آهي، اُن وٽ اٺن ۽ ٻڪرين جا ڌڻ هئا پر اُن اسان جي مهمان نوازي نه ڪئي. ٻئي پاسي هيءَ خاتون آهي، هن وٽ رڳو ڪجهه ننڍيون ٻڪريون آهن (پر ان جي دل وڏي آهي) هن اسان جي سني مهمان نوازي ڪئي آهي. پوءِ پاڻ ڪريم **صَلِّ اللّٰهُ عَلَيْهٖ وَآلِهٖ وَسَلِّمْ** فرمايو: **إِنَّمَا هٰذِهِ الْأَخْلَاقُ يَبْدِ اللّٰهُ** هي سنا اخلاق آهن، جيڪي الله پاڪ جي قبضي ۾ آهن، الله پاڪ جنهن کي چاهيندو آهي سندن اخلاقن سان نوازيندو آهي.¹

پيارا اسلامي ڀائرو! هن واقعي تي ٿورو غور فرمايو! هن هڪ واقعي ۾ ڪيترن ئي جي عڪاسي ٿي وئي آهي **◆** ڪيئي اهڙا ماڻهو آهن جن کي الله پاڪ تمام گهڻو نوازيو آهي، تمام گهڻو مال عطا ڪيو آهي پر انهن جون دليون تمام ننڍيون آهن **◆** مهمان اچي وڃي ته انهن جون دليون مرجھائجي وينديون آهن **◆** چهرو جو رنگ بدلجي ويندو آهي **◆** بين کي ڪارائڻ پيارڻ ۾ ڪنجوسي ڪندا آهن **◆** ٻئي طرف ڪيئي اهڙا ماڻهو به آهن جن وٽ مال آهي يا نه آهي، جن کي الله پاڪ امير ڪيو آهي يا غريب

...1 مڪارم الاخلاق للخراطين، باب ما جاء في اكرام الضيف... الخ، جلد: 2، صفحه: 158، حديث: 332.

رکيو آهي پر کين دليون تمام وڏيون عطا ڪيون آهن. ❖ ڪيئي اهڙا ماڻهو هوندا آهن: انهن وٽ هڪ پيرو هليو وڃي ته انهن جي مهمان نوازي جو انداز، انهن جو پُرجوش استقبال، انهن جو خوشيءَ سان ملڻ جو انداز سڄي زندگي ياد رهندو آهي. هي الله پاڪ جي عطا آهي، ربِ ڪريم جنهن کي چاهيندو آهي وڏي دل ۽ سٺا اخلاق عطا فرمائيندو آهي.

هاڻي اسان کي هن جي باري ۾ غور ڪرڻو آهي ته منهنجو شمار ڪهڙن ماڻهن ۾ ٿئي ٿو؟ ❖ ڇا مان انهن ماڻهن ۾ آهيان جنهن کي ربِ ڪريم سٺن اخلاقن لاءِ چونڊيو آهي؟ ❖ ڇا منهنجي اندر مهمان نوازي جي وصف آهي؟ ❖ ڇا مان پنهنجي گهر اچڻ واري مهمان جو پُرجوش استقبال ڪريان ٿو يا نه...؟ جيڪڏهن پاڻ کي هڪ سٺو مهمان نواز ڏسو ٿا ته ان تي خوش ٿيڻ گهرجي ۽ الله پاڪ جو شڪر به ادا ڪرڻ گهرجي. جيڪڏهن توهان پاڻ کي هڪ سٺو مهمان نواز ڏسو ٿا ته ان تي خوش ٿيڻ گهرجي ۽ الله پاڪ جو شڪر به ادا ڪرڻ گهرجي، جيڪڏهن خدانخواستہ ائين ناهي، توهان پاڻ کي مهمان نواز نٿا پايو ته اها فڪرمندي جي ڳالهه آهي.

ڇو ته ان ماڻهوءَ ۾ ڪا به پلائي ناهي، جيڪو مهمان نواز ناهي. الله پاڪ اسان کي اخلاص سان بهترين انداز ۾ مهمان نوازي جي توفيق نصيب فرمائي. اَمِينُ بِجَاوِزَاتِهِمُ النَّبِيِّينَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

انوکي مهمان نوازي، نرالواجر

تمام مشهور واقعو آهي، بارگاہ رسالت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ۾ هڪ پيرو هڪ بڪايل شخص حاضر ٿيو، پياري آقا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تمام اُمهات

المؤمنين رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ جي گهرن ۾ معلوم ڪرايو ته ڪا ڪاٺڻ جي شيءِ ملي وڃي پر ڪنهن جي به گهر ۾ ڪاٺڻ جي ڪا شيءِ نه هئي. رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ صحابيءَ ڪرام رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ کي فرمايو: جيڪو شخص هن کي مهمان بڻائي، الله پاڪ ان تي رحمت فرمائي. حضرت ابو طلحہ انصاري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اتي بيٺا ۽ مهمان کي پنهنجي گهر وٺي ويا، گهر وڃي پنهنجي گهر واريءَ کان پڇيائون: گهر ۾ ڪجهه ڪاڌو آهي؟ هن چيو: صرف ٻارن لاءِ ٿورو رکيل آهي. حضرت ابو طلحہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فرمايو: ٻارن کي وندرائي سمهاري ڇڏ ۽ جڏهن مهمان ڪاٺڻ ويهي ته ڏيئو درست ڪرڻ جي بهاني اٿجانءِ ۽ ڏيئو وسائي ڇڏجانءِ، ته جيئن مهمان اها ڳالهه نه ڄاڻي سگهي ته گهر وارا ان سان گڏ نه پيا ڪاٺڻ، نه ته هو اصرار ڪندو ۽ ڪاڌو ٿورو آهي، تنهنڪري مهمان بکيو رهجي ويندو. اهڙي طرح حضرت ابو طلحہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مهمان کي ڪاڌو ڪرائي ڇڏيو ۽ پاڻ گهر وارن بکيو رهي رات گذاريائون. جڏهن صبح ٿي ۽ بارگاهِ نبوت ۾ حاضر ٿيا ته الله پاڪ جي محبوب، غيب ڄاڻيندڙ آقا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ حضرت ابو طلحہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کي ڏسي فرمايو: رات فلاڻي فلاڻي جي گهر ۾ عجيب معاملو پيش آيو. الله پاڪ انهن ماڻهن کي ڏسي مسڪرايو (يعني تمام گهڻو راضي ٿيو). ان ئي واقعي بابت سورة حشر جي هي آيت نازل ٿي: ¹

وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٦﴾

!..بخاري، ڪتاب التفسير، باب سورة حشر، صفحہ: 1253، حديث: 4889

ترجمو ڪنڙُ العرفان: ۽ اهي پنهنجي جانين تي انهن کي ترجيح ڏيندا آهن جيتوڻيڪ انهن کي پاڻ حاجت هجي ۽ جيڪو پنهنجي نفس جي لالچ کان بچايو ويو ته اهي ئي ماڻهو ڪامياب آهن. (سپارو: 28، الحشر: 9)

سُبْحَانَ اللَّهِ! ڪيڏي پياري مهمان نوازي آهي. حضرت ابو طلحہ انصاري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پنهنجي ضرورت کي پٺيان ڪري ڇڏيو، پاڻ بکيو ئي رات گذاريائين ۽ پنهنجي ضرورت جو ڪاڌو به مهمان کي ڪارائي ڇڏيائين. پوءِ اجر ڏسو! ڪهڙو نرالو مليو آهي. پياري آقا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ فرمايو: رات ابو طلحہ جي گهر عجيب معاملو پيش آيو ۽ الله پاڪ کين ڏسي مسڪرايو.

الله پاڪ جو مرڪڻ ڪيئن آهي؟ اهو هو ئي بهتر ڄاڻي ٿو، ان جو مرڪڻ اسان جي مرڪڻ جهڙو ناهي، هو رب آهي، هو رحمان آهي، هو بي نياز آهي. علماء ڪرام فرمائن ٿا: رب ڪريم جي مسڪرائڻ جو مطلب آهي ته الله پاڪ اهڙي ٻانهي کان تمام گهڻو راضي ٿي ويندو آهي.¹ يعني مطلب هي بڻيو ته حضرت ابو طلحہ انصاري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ انوڪي انداز ۾ مهمان جي مهمان نوازي ڪئي ته الله پاڪ کائنن تمام گهڻو راضي ٿي ويو.

گهر ۾ خير و برڪت ڊوڙي ايندي آهي

حضرت انس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جو بيان آهي ته تاجدارِ مدينه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ ارشاد فرمايو: جنهن گهر ۾ مهمان هجي ان گهر ۾ خير و برڪت اهڙي طرح ڊوڙي ايندي آهي جيئن اُٺ جي ٿوهي تان لٺ (هڪدم ڪرندي آهي) بلڪ ان کان به تيز.²

1... شرح مشكاة للطيب، ج: 4، صفحہ: 1204، تحت الحديث: 1228.

2... ابن ماجه، كتاب الاطعمه، باب الضيافة، صفحہ: 545، حديث: 3356.

توهان اٺ ڏٺو هوندو، اٺ جي ٿوهي جبل جي شڪل جي هوندي آهي، ان جي مٿان ڪا به شيءِ بيهندي ناهي، ان تي جيڪڏهن لٺ رکي وڃي ته تيزيءَ سان ترڪي هيٺ اچي ويندي آهي. پياري آقا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ هن مثال جي ذريعي سمجهايو ته جيڪڏهن اٺ جي ٿوهي تي لٺ رکي وڃي ته جيتري تيزيءَ سان اها لٺ ترڪي هيٺ ايندي، جيڪو ٻانهو مهمان نوازي ڪندو آهي، خير ۽ برڪت ان کان به تيزيءَ سان ان خوش نصيب جي گهر ڏانهن وڌندي آهي.

مهمان گناه بخشائي ويندو آهي

سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جو فرمانِ عاليشان آهي: جڏهن ڪو مهمان ڪنهن وٽ ايندو آهي ته پنهنجو رزق ڪٿي ايندو آهي ۽ جڏهن ان وٽان ويندو آهي ته گهر ڏٺي جي گناهن جي بخشش جو سبب هوندو آهي.¹

سُبْحَانَ اللهِ! ڇا شان آهي...!! ڪڏهن ماڻهو مهمان کي ڏسي گهٻرائجي ويندا آهن، اهڙن کي مطمئن رهڻ گهرجي ته مهمان جڏهن ايندو آهي ته پنهنجو رزق ڪٿي ايندو آهي ۽ جڏهن ويندو آهي ته گهر ڏٺي جا گناه بخشائي ويندو آهي.

فرشتاهڪ سال تائين دعائون ڪندا آهن

هڪ ٻي ايمان افروز روايت ٻڌو! حضرت انس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ پنهنجي پيءُ حضرت براء بن مالڪ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کي فرمايو ته اي براء! ماڻهو جڏهن پنهنجي (ديني) پيءُ جي صرف رضاءِ الهي لاءِ مهمان نوازي ڪندو آهي ۽ ان جي ڪا

¹...مسند الفردوس، جلد: 2، صفحہ: 432، حديث: 3896۔

جزا يا شڪريو ناهي چاهيندو ته الله پاڪ ان جي گهر ۾ 10 فرشتا موڪليندو آهي جيڪي پورو هڪ سال ان جي گهر رهندا آهن ۽ الله پاڪ جي تسبيح به ڪندا آهن، ان جي پاڪي به بيان ڪندا آهن، الله پاڪ جي وڏائي به بيان ڪندا آهن ۽ گهر ڏٺي ۽ لاءِ بخشش جي دعا به ڪندا رهندا آهن.

جڏهن سال پورو ٿي ويندو آهي ته انهن فرشتن جي سڄي سال جي عبادت جي برابر گهر ڏٺي ۽ جي اعمالنامي ۾ عبادت لکي ويندي آهي ۽ ان سان گڏ آخرت ۾ کيس هي جزا ملندي ته الله پاڪ ان کي جنت جون لذتو غذائون ڪارائيندو.¹

پيارا اسلامي ڀائرو! غور فرمايو! ڪيڏي زبردست فضيلت آهي **◇** مهمان گهر آيو، ان جي سني طرح مهمان نوازي ڪريو! **◇** بدلي ۾ ڇا ملندو؟ اسان جو گهر خير و برڪت جو نڪاڻو بڻجي ويندو **◇** فرشتا اسان جي گهر تشریف آڻيندا **◇** اسان جي گهر ۾ رهي الله پاڪ جا معصوم فرشتا الله پاڪ جي حمد و ثنا ڪندا **◇** ۽ اسان لاءِ بخشش جون دعائون ڪندا. هي زبردست فضائل آهن. عيد جو موقعو آهي، جيڪڏهن خوش قسمتيءَ سان مهمان گهر تشریف آڻين ته انهن روايتن کي ذهن ۾ رکي سني انداز سان انهن جي مهمان نوازي ڪيو! **إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْكَرِيمُ!** سڄو سال گهر خير و برڪت جو نڪاڻو بڻجي ويندو.

¹... معرفت الصحابة لابی نعیم، جلد: 1، صفحہ: 339، حدیث: 1154.

مهمان نوازي جا آداب

پيارا اسلامي ڀائرو! مهمان نوازي تمام سنو عمل آهي، نيڪين وارو عمل آهي پر افسوس جي ڳالهه هيءَ آهي ته اسان وٽ هن نيڪ ڪم کي اول ته نيڪي سمجهيو ناهي ويندو، ٻيو هي ته هن سٺي عمل جي آداب جو لحاظ به ماڻهو ناهن رکندا. ڪڏهن مهمان اچي وڃي ته ان سبب کان گناهن جو سلسلو به وڌي ويندو آهي، مثال طور **◇** بي پرڏيگيون ٿينديون آهن: ماسات کان، ماروٽ کان، پڦاٽ کان، سوت کان، چاچي کان، ماميءَ کان پرڏو آهي پر عام طور تي پرڏي جو لحاظ ناهي رکيو ويندو، اهڙي طرح به گناهن جون صورتون بڻجي وينديون آهن **◇** اهڙي طرح ڪڏهن مهمان يا ميزبان جي دل آزارين جون صورتون به بڻجي وينديون آهن **◇** ۽ ٻيون به ڪيئي صورتون آهن ته جڏهن مهمانن جي آمد تي ان جي آداب جو لحاظ ناهي رکيو ويندو ته مسئلا ٿي ويندا آهن، ڪڏهن لڙائي جهڳڙا به ٿي ويندا هجن ته ڪا حيرت جي ڳالهه ناهي. خير! اسان جي شريعت جي هيءَ خاصيت آهي ته ان ۾ نيڪ عملن جا صرف فضائل ئي بيان ناهن ڪيا ويندا بلڪ نيڪيون ڪرڻ جا آداب ۽ سٺا انداز به سيڪاريا ويندا آهن. ان ڪري مهمان نوازي جا آداب به سکڻ گهرجن.

مهمان نوازي جا آداب

حديث پاڪ ۾ ارشاد ٿيو آهي: **إِذَا جَاءَكُمْ الرَّائِي فَاكْرِمُوهُ** جڏهن توهان وٽ ڪو مهمان اچي ته ان جي تڪريم ڪيو! ¹

1... مڪارم الاخلاق للخراطين، باب ما جاء في اكرام الضيف... الخ، جلد: 2، صفحه: 156، حديث: 330.

هتي ڏسو! اسان کي حڪم ڏنو ويو ته مهمان کي ماڻُ ڏيو! ان جي عزت ڪريو! هاڻي ان عزت جو ڪهڙو مطلب آهي؟ اهي ڪهڙا ڪم آهن جيڪي اسان پنهنجي مهمان لاءِ ڪنداسين ته ان کي مهمان جي عزت چيو ويندو؟ ان حوالي سان قرآن ڪريم ۾ هڪ عظيم مهمان نواز جي بي مثال مهمان نوازي کي بيان ڪيو ويو آهي.

حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ جي نرالي مهمان نوازي

الله پاڪ جا نبي ۽ خليل آهن: حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ. کين اَبُو الضَّيْفَان (يعني تمام گهڻو مهمان نواز) چيو ويندو آهي. حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ جي متعلق اچي ٿو ته پاڻ تمام گهڻا مهمان نواز هئا، سندن عادت ڪريمه هئي ته اڪيلي کاڌو نه کائيندا هئا، مهمان ايندو هو، ان سان ويهي کاڌو تناول فرمائيندا هئا، جيڪڏهن ڪڏهن مهمان نه ايندو هو ته پاڻ ٻاهر وڃي ڪنهن کي گوليندا هئا، ۽ مهمان کي ساڻ وٺي ايندا هئا ۽ ان سان ويهي کاڌو تناول فرمائيندا هئا.

هڪ ڀيري ائين ٿيو جو الله پاڪ جا ڪجهه معصوم فرشتا انساني شڪل ۾ حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ جي گهر تشریف کڻي آيا، هاڻي چو ته هي انساني شڪل ۾ هئا ۽ هئا به مهمان ته حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ کين نه سڃاتو، هاڻي ڇا ٿيو؟ الله پاڪ فرمائي ٿو:

فَرَاغًا إِلَىٰ أَهْلِهِ فُجَاءَ بِعَجَلٍ سَمِينٍ ﴿٦٦﴾ فَفَرَّقْنَاهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٦٧﴾

ترجمو ڪنڙُ العرفان: پوءِ ابراهيم پنهنجي گهر وارن جي طرف ويا ته هڪ ٿلهو تازو گابو آندائين پوءِ ان کي انهن وٽ رکي ڇڏيائين. (سپارو: 26، الذريات: 26)

يعني جڏهن هي فرشتا آيا ته انساني شڪل ۾ هئا، حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام کين سڃاڻندا به نه هئا، ان جي باوجود پاڻ نه نالو پڇيائون، نه پتو پڇيائون، جلدي مان کين گهر ويهاريو ۽ پاڻ وڃي هڪ گابو ذبح ڪيو، ان کي پڇايو ۽ هڪدم کڻي اچي مهمانن جي آڏو رکيو.¹

هي حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام جي بي مثال مهمان نوازي هئي، علماءِ ڪرام هن واقعي مان مهمان نوازي جا ڪيترائي آداب بيان ڪيا آهن.

پهريون ادب: هر هڪ جي مهمان نوازي ڪريو!

علماءِ ڪرام فرمائن ٿا: هن ۾ هڪ ته هي ادب آهي ته حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام فرشتن جو نالو به نه پڇيو، ان مان اسان کي سکڻ لاءِ ملي ٿو ته مهمان نوازي لاءِ هي ضروري ناهي ته مهمان اسان جو واقف ٿي هجي، جيڪڏهن ڪو اڻ واقف شخص به اسان جي گهر اچي وڃي ته ان جي به مهمان نوازي ڪرڻ گهرجي.²

اجڪله جهڙا حالات آهن، سيڪيورٽي جا مسئلا ٿي سگهن ٿا، ان لحاظ کان ته اسان احتياط ڪنداسين. البت! هي اسان جي اخلاق جو حصو هجڻ گهرجي ته ڪو اسان کي ملڻ اچي ته هو اسان جو مت مائت آهي يا ناهي، دوست آهي يا اجنبي آهي، اسان کي ان سان سٺي انداز سان ئي ملڻو آهي، سٺي اخلاق جو ئي مظاهرو ڪرڻو آهي ۽ سٺي انداز سان ان جي ميزباني ڪرڻي آهي.

1...صراط الجنان، ڀاره:26، الذريات، زير آيت:26، جلد:9، صفحه:499، بتغير-

2...كشف الحجاب، كشف الحجاب التاسع...الخ، باب الثاني و العشرون...الخ، صفحه:406، بتغير-

بيوآداب: ميزباني ۾ جلدي ڪريو!

ان مان مهمان نوازي جو پيو ادب اسان کي هي سڪڻ لاءِ مليو ته جڏهن ڪو مهمان اسان جي گهر تشريف ڪڍي اچي ته ان جي ميزباني ۾ جلدي ڪئي وڃي! ڏسو! حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام جي گهر فرشتا انساني شڪل ۾ مهمان بڻجي تشريف وٺي آيا پاڻ جلدي ڪئي. مهمانن کي انتظار نه ڪرايو بلڪه يڪدم گابو ذبح ڪيو ۽ ان کي پچائي مهمانن جي آڏو پيش ڪري ڇڏيو.

ان ڪري اسان کي به گهرجي ته جڏهن گهر مهمان اچي ته جلد کان جلد ان جي ميزباني ڪريون، مهمانن کي پاڻي پيش ڪريون، چانهه پچايون، کاڌو بنايون، جهڙو موقعو هجي، جهڙو مهمان هجي، جهڙي موسم هجي، ان جي مطابق جلد کان جلد ميزباني ۾ لڳي وڃون.

6 ڪمن ۾ جلدي ضروري آهي

بزرگانِ دين (يعني الله پاڪ جي نيك ٻانهن) جو فرمان آهي: جلد بازي شيطاني عمل آهي پر 6 ڪمن ۾ جلدي ضرور ڪرڻ گهرجي: (1): جڏهن نماز جو وقت ٿي وڃي ته نماز پڙهڻ ۾ جلدي ڪرڻ ضروري آهي (نه ته شيطان سستي ڏياريندو ۽ نماز قضا ڪرائي وجهندو) (2): ميت کي دفن ڪرڻ ۾ (3): جڏهن چوڪري بالغ ٿي وڃي ته ان جو نڪاح ڪرڻ ۾ تڪڙ ڪئي وڃي! (4): قرض ورتو هجي ۽ ادائينگي جي طاقت هجي ته جلدي ادا ڪرڻ گهرجي (5): گناه ٿي وڃي ته توبه ڪرڻ ۾ جلدي ڪئي وڃي (6): جڏهن مهمان تشريف آڻي ته ان کي کاڌو جلدي ڪرايو وڃي.¹

¹... روح البيان ، ڀاره: 15 ، سورة بني اسرائيل، زير آيت: 11، جلد: 5، صفحہ: 137۔

ٽيون ادب: ميزباني پنهنجي هٿ سان ڪريو!

حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام جي مهمان نوازي مان ٽيون ادب هي سڪڻ لاءِ مليو ته مهمان تشریف آڻي ته پاڻ پنهنجي هٿ سان ان جي ميزباني ڪئي وڃي. ڏسو! حضرت ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَام الله پاڪ جا نبي آهن، سندن هزارين چاهيندڙ به هئا، ان جي باوجود پاڻ خود گابي کي ذبح ڪيو ۽ پاڻ مهمان نوازي ۾ مصروف ٿيا.

بازار مان ڪو سودو گهرائڻو آهي، اهو ته ظاهر آهي گهر جي ٻارن يا پٽ وغيره کان گهرائي سگهجي ٿو پر ڪوشش ڪرڻ گهرجي ته پاڻ به جسماني طور ميزباني ۾ ڪجهه پنهنجو حصو لازمي شامل ڪجي. ڪجهه عرصو پهريان جي ڳالهه آهي، شيخ طريقت، امير اهل سنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه پنهنجي گهر دارالافتاءِ اهل سنت جي مفتيان ڪرام جي دعوت ڪئي. هاڻي امير اهل سنت جي عمر مبارڪ ڪافي ٿي چڪي آهي، ظاهر آهي عمر جي لحاظ سان ڪجهه طبيعت جا مسئلا به هوندا آهن، وري پاڻ پير به آهن، جيڪي مهمان ان وقت حاضر هئا، انهن مان ڪيئي سندن مريد به هئا، ان جي باوجود امير اهل سنت جي عاجزي، سندن علماء ڪرام سان محبت صد مرحبا...!! پاڻ مفتيان ڪرام کي دسترخوان تي ويهاريو ۽ کاڌي جون ٽالهيون وغيره پاڻ پنهنجي هٿن سان دسترخوان تي رکيون ۽ مفتيان ڪرام جي تمام سٺي انداز سان مهمان نوازي فرمائي.

اهڙي طرح اسان کي به گهرجي ته جڏهن مهمان تشریف آڻين ته پاڻ اڳتي وڌي، جيترو ٿي سگهي پاڻ ڊوڙ ڊڪ ڪري انهن جي ميزباني جو انتظام ڪريون ۽ ٿي سگهي ته دسترخوان به پاڻ لڳايون، دسترخوان تي کاڌو به پاڻ

ئي رکون. اهڙي طرح مهمان جي عزت ڪنداسين ته **إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْكَرِيمِ!** ثواب ملندو.

مهمان نوازي جا ڪجهه وڌيڪ آداب

حضور داتا گنج بخش علي هجويري **رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ** مهمان نوازي جا ڪجهه وڌيڪ آداب به لکيا آهن. ٻڌو! لکن ٿا: **◆ جڏهن مهمان اچي ته نهايت خنده پيشاني سان (يعني مرڪي، پُرجوش انداز ۾) استقبال ڪريو! ◆** کيس عزت واري جاءِ تي ويهاريو! **◆** مهمان جو اچڻ به حق جي طرف کان سمجهي ۽ ويڃڻ به حق جي طرف کان سمجهي ۽ مهمان کي بندهءِ حق خيال ڪري (هي نهايت ڪمال جو ادب آهي. مطلب هي آهي ته جڏهن مهمان اچي ته ٻانهو هي سمجهي ته هي الله پاڪ جي مرضي سان آيو آهي، جڏهن واپس وڃي ته اهو ئي خيال ڪري ته الله پاڪ جي مرضي سان ئي ويو آهي ۽ مهمان کي الله پاڪ جو ٻانهو سمجهي ان جي مهمان نوازي ڪري، **إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْكَرِيمِ!** مهمان نوازي جو مزو ٻيڻو ٿي ويندو) **◆** جيڪڏهن مهمان اڪيلائي چاهي ته ان جي لاءِ اڪيلائي جو انتظام ڪري **◆** جيڪڏهن مهمان کي محفل جي ضرورت هجي (يعني مهمان جي دل چاهي ته ڪو ان وٽ ويهي، ان سان ڳالهيون ڪري ته) ميزبان ان وٽ ويهي، ان سان سنيون سنيون ڳالهيون ڪري **◆** جيڪڏهن مهمان کي نوان ڪپڙا ڏيڻ جي طاقت هجي ته اهي به ڏئي، جيڪڏهن ان جي طاقت نه هجي ته ٽڪف نه ڪري.¹

1...! ڪشف الحجاب التاسع... الخ، باب الثاني والعشرون... الخ، صفحہ: 406، 407 ملنقطاً.

مهمان نوازي جو هڪ ضروري ادب

هي آداب بيان ڪرڻ کان پوءِ حضور داتا گنج بخش علي هجويري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ مهمان نوازي جو هڪ ٻيو به تمام پيارو ادب بيان فرمايو، هن ادب کي مڪمل توجهه سان ۽ دل جي ڪنن سان ٻڌو! داتا صاحب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمائين ٿا: ميزبان کي گهرجي ته ان جي شهر ۾ جيڪي (عاشقانِ رسول) علماءِ ڪرام، الله پاڪ جا نڪ پانها رهن ٿا، پنهنجي مهمان کي انهن سان ملائڻ لاءِ به وٺي وڃي.¹

سُبْحٰنَ اللهُ! ڪيڏي پياري ڳالهه آهي...!! ❖ اسان وٽ ته ايئن ٿيندو آهي ته مهمان آيو ته ڪنهن پارڪ ۾ وڃڻ جو انتظام ڪيو ويندو آهي ❖ پڪنڪ جي نالي تي تفريح گاهن ۾ ويندا آهن ❖ وري اتي بي پردگيون عام هونديون آهن ❖ عيد جي موقعي تي ته تفريح گاهن جو عجيب حال هوندو آهي ❖ ميوزڪ وڄي رهيو هوندو آهي ❖ نوجوان چوڪرا شور مچائي رهيا هوندا آهن ۽ خبر ناهي ڇا ڇا ٿي رهيو هوندو آهي. داتا صاحب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ اسان جي تربيت فرمائي رهيا آهن ته مهمان کي علماءِ ڪرام جي خدمت ۾ وٺي وڃو، الله پاڪ جي نڪ پانهن سان ملائڻ وٺي وڃو، اِن شَاءَ اللهُ اَلْڪَرِيْم! نڪ صحبت جون برڪتون به ملنديون ۽ انهن علماءِ ڪرام ۽ نڪ پانهن جون دعائون به نصيب ٿينديون.

اهڙي طرح عام طور هر شهر ۾ نڪ ماڻهن جون، اولياءِ ڪرام جون مزارون به هونديون آهن، ڪوشش ڪري مهمان کي مزارن تي وٺي وڃو،

...! ڪشف الحجاب، ڪشف الحجاب...الخ، باب الثاني و العشرون...الخ، صفحہ: 407 -

اتي حاضر ٿي فاتح به پڙهو، اتي دعائون به ڪريو. **إِنْ شَاءَ اللهُ الْكَرِيم!** تمام گهڻيون برڪتون نصيب ٿينديون.

هي مهمان نوازي جا ڪجهه آداب مون عرض ڪيا آهن! الله پاڪ اسان سڀني کي انهن تي عمل جي توفيق نصيب فرمائي.

اٰمِيْن بِجَاهِ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

ايصالِ ثواب به ضرور ڪريو!

پيارا اسلامي ڀائرو! اڄ عيد جو ڏينهن آهي، خوشي جو موقعو آهي، اڄوڪي ڏينهن اسان جا اهي مت مائٽ، اسان جا اهي مسلمان ڀائر جيڪي اڄ اسان سان گڏ ناهن، دنيا مان وڃي چڪا آهن، انهن کي به ياد رکو! انهن سان به خيرخواهي ڪريو!

اهو ڪيئن ڪنداسين؟ ايسالِ ثواب جي ذريعي، اسان روزا رکيا، تراويح پڙهي، قرآنِ ڪريم ٻڌو، ٻڌايو، تلاوتِ قرآن ڪندا رهياسين، تهجد جي سعادت حاصل ڪئي، نوافل پڙهيا، رمضانُ الڪريم ۾ ذڪر ۽ درود ڪندا رهياسين، ان سڀني جو ثواب ۽ اڄ جيتريون نيڪيون ڪنداسين، ان جو ثواب به پنهنجي فوت ٿيلن کي تحفي طور موڪلي ڏيو، هي انهن جي لاءِ خيرخواهي ٿي ويندي.

حديث پاڪ ۾ آهي: مثل جو حال قبر ۾ ٻڌندڙ انسان وانگر آهي جو هو شدت سان انتظار ڪندو آهي ته پيءُ يا ماءُ يا ڀاءُ يا ڪنهن دوست جي دعا ان کي پهچي ۽ جڏهن ڪنهن جي دعا ان کي پهچندي آهي ته ان جي ويجهو اها دنيا و مافياها (يعني دنيا ۽ ان ۾ جيڪو ڪجهه آهي) کان بهتر هوندي

آهي. الله پاڪ قبر وارن کي انهن جي زنده متن مائتن جي طرف کان هديو ڪيل ثواب جبلن وانگر عطا فرمائيندو آهي، جيئن جو هديو (يعني تحفو) ملن جي لاءِ دعاءِ مغفرت ڪرڻ آهي.¹

قبر ۾ انوار داخل ٿيندا

منقول آهي: جيڪو شخص عيد جي ڏينهن 300 مرتبا **سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ** پڙهي ۽ فوت ٿيل مسلمانن جي روحن کي ان جو ايصالِ ثواب ڪري ته هر مسلمان جي قبر ۾ هڪ هزار انوار داخل ٿيندا آهن ۽ جڏهن اهو پڙهڻ وارو پاڻ مرندي، الله پاڪ ان جي قبر ۾ به هڪ هزار انوار داخل فرمائيندو.²

يا رب مصطفيٰ! اسان کي عيد سعيد جون خوشيون سنت جي مطابق، خيرخواهي ڪندي، بين کي نفعو پهچائيندي، خوشيون ورهائيندي ملهائڻ جي توفيق عطا فرمائ. اي پيارا الله پاڪ! اسان کي حج شريف ۽ شهرِ مدينه ۽ تاجدارِ مدينه **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهٖ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ** جي ديد جي مدني عيد بار بار نصيب فرمائ.

اُمِّينَ بِجَاهِ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

ٿري جبڪه ديد هوڱي جهڙي ميري عيد هوڱي

مرے خواب میں تم آنامدنی مدينے والے (3)

1... شَعَبُ الْإِيمَانِ: باب في بر الوالدين، جلد: 6، صفحه: 203، حديث: 7905-

2... مَكَاشِفَةُ الْقُلُوبِ: باب في فضل العيد، صفحه: 462-

3... وسائل بخشش، صفحه: 424-

امام بخاري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جو مختصر تعارف

پيارا اسلامي ڀائرو! پهرين شوال شريف تي امام محمد بن اسماعيل بخاري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ وصال فرمائي ويا، ان مناسبت سان سندن مختصر ذڪر خير ٻڌون ٿا: پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ تمام وڏا وليُ الله، تمام وڏا عالمِ دين ۽ خاص طور تي علمِ حديث جا تمام وڏا امام هئا پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ 13 شوال شريف 194 هجري تي بخارا ۾ پيدا ٿيا.¹ ۽ 62 سالن جي عمر گذاري پهرين شوال شريف 256 هجري تي هن فاني دنيا مان رخصت ٿيا.² سندن مزار پُر انوار سمرقند جي ويجهو خُرْتَنُڪ نالي ڳوٺ ۾ آهي.³

امام بخاري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ سڄي زندگي علمِ حديث جي تمام گهڻي خدمت ڪئي، پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ تمام وڏا عبادت گذار، زاهد ۽ متقي هئا، پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جي وفات کان پوءِ ڪافي عرصي تائين سندن قبر مبارڪ مان مُشڪ کان به وڌيڪ سٺي خوشبو ايندي هئي، ماڻهو بطور تبرڪ (يعني برڪت حاصل ڪرڻ لاءِ) سندن مزار مبارڪ جي مٿي ڪٽي ويندا هئا.⁴ اڄوڪي ڏينهن امام بخاري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ جي لاءِ ايسالِ ثواب به ڪريو! **إِنْ شَاءَ اللهُ الْكَرِيمُ!** برڪتون نصيب ٿينديون.

شش عيد جي روزي جي ترغيب

پيارا اسلامي ڀائرو! خوش نصيب مسلمان عيد الفطر کان پوءِ 6 روزا رڪڻ جي سعادت حاصل ڪندا آهن. اچو انهن روزن جا فضائل ٻڌون ٿا ته

1...بداية الساری، صفحه:49-

2...بداية الساری، صفحه:179-

3...بداية الساری، صفحه:177-

4...بداية الساری، صفحه:178-

جيئن اسان جو هي روزا رکڻ ۽ انهن جي برڪتن کان فيضياب ٿيڻ جو ذهن بڻجي، جيئن ته **◆** حديث پاڪ ۾ آهي: جنهن رمضان جا روزا رکيا پوءِ 6 ڏينهن شوال ۾ رکيا ته گناهن مان اهڙي طرح نڪري ويو جيئن اڄ ئي ماءُ جي پيٽ مان پيدا ٿيو هجي.¹ **◆** جنهن رمضان جا روزا رکيا پوءِ انهن کان پوءِ شوال ۾ 6 روزا رکيا، ته اهو ائين آهي جيئن سڄي عمر جو روزو رکيو.² **◆** خليل ملت مفتي محمد خليل خان برڪاتي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمائن ٿا: هي روزا عيد کان پوءِ مسلسل رکيا وڃن تڏهن به حرج ناهي ۽ بهتر هي آهي ته هر هفتي ۾ 2 روزا ۽ عيد جي ٻئي ڏينهن هڪ روزو رکي وٺي ۽ پوري مهيني ۾ رکي ته اڃان به مناسب معلوم ٿئي ٿو.³

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ عَلَی مُحَمَّدٍ

1... مجمع الزوائد، کتاب الصيام، باب فيمن صام... الخ، جلد:3، صفحه:322، حديث:5102-

2... مسلم، کتاب الصيام، باب استحباب صوم... الخ، صفحه:424، حديث:1164-

3... سنی پېشتی زیور، صفحه:347-